

UDC 929

ДЕГТЯРЬОВ С.І.¹, ФЕДЧИШИНА В.В.², ФОРІС Ю.Б.³¹Сумський державний університет, кандидат історичних наук, доцент (Україна)²Київський науково-дослідний інститут судових експертиз, кандидат економічних наук (Україна)³Київський науково-дослідний інститут судових експертиз, науковий співробітник (Україна)**ВІАНОР ТА АДРІАН ФРАНКОВСЬКІ: МАТЕРІАЛИ ДО БІОГРАФІЙ**

У даній роботі висвітлюються маловідомі сторінки біографій братів Віанора та Адріана Франковських. Віанор Франковський – дослідник, завідувачий секцією хімічних і фізико-хімічних досліджень Київського інституту науково-судової експертизи. Адріан Франковський – відомий літератор, перекладач творів західноєвропейських класиків. Найбільш активний період життя обох діячів припав на 1920-1930-ті роки. Основним джерелом дослідження стали маловідомі архівні матеріали.

DEGTYAREV S.I.¹, FEDCHYSHYNA V.V.², FORIS YU.B.³¹Sumy State University, PhD (History), Associate Professor (Ukraine)²Kyiv Research Institute of Forensic Science, PhD (Economics) (Ukraine)³Kyiv Research Institute of Forensic Science, Research Associate (Ukraine)**VIANOR AND ADRIAN FRANKOWSKI: MATERIALS FOR THE BIOGRAPHY**

Scientists are still not investigated the biographies of many figures of the past. They are using their knowledge and work have made great contribution to the development of different branches of science, culture, political and social thought. The merits of many of these people were highly appreciated by his contemporaries, they made a successful career. But many of them were unjustly deleted from history.

This paper describes the little-known pages of biographies of Vianor and Adrian Frankowski, who were brothers. Vianor Frankowskiy – researcher, section chief of chemical and physico-chemical researches of the Kiev Institute Science and Forensic Expertise. He was born in the Kiev province (hubernia) in 1889. He received a good education in physics and mathematics faculty at the Kiev University named after St. Volodymyr. Career of Vianor Frankowskiy started around 1918 in the Cabinet of scientific and forensic expertise in Kiev. Adrian Frankowskiy – famous writer and translator of literary works of Western European classics. He was born in 1888, like his brother, in the Kiev province. He graduated from the historical and philological faculty of St. Petersburg University. He taught at secondary schools in St. Petersburg and St. Petersburg Pedagogical Institute. Later he became known for his translations of D.Swift, G.Filding, L.Stern, D.Defo, Diderot, R.Rollan, Andre Gide, M.Proust.

It is known that the most active period of life of Vianor and Adrian Frankowski came in the 1920-1930's. The main sources that were used for the study were the little-known archival materials. But still remains a lot of unknown facts from the biography of these two figures.

ДЕГТЯРЕВ С.И.¹, ФЕДЧИШИНА В.В.², ФОРІС Ю.Б.³¹Сумский государственный университет, кандидат исторических наук, доцент (Украина)²Киевский научно-исследовательский институт судебных экспертиз, кандидат экономических наук (Украина)³Киевский научно-исследовательский институт судебных экспертиз, научный сотрудник (Украина)**ВІАНОР И АДРИАН ФРАНКОВСКИЕ: МАТЕРИАЛЫ К БИОГРАФИЯМ**

В данной работе освещаются малоизвестные страницы биографий братьев Вианора и Адриана Франковских. Вианор Франковский – исследователь, заведующий секцией химических и физико-химических исследований Киевского института научно-судебной экспертизы. Адриан Франковский – известный литератор, переводчик произведений западноевропейских классиков. Наиболее активный период жизни обоих деятелей пришелся на 1920-1930-е годы. Основным источником для исследования послужили малоизвестные архивные материалы.

Вже понад два десятиліття Україна розвивається як самостійна держава. Скинувши ярмо комуністичної ідеології, стала розвиватися і вітчизняна історична наука. Але, не зважаючи на зникнення “заборонених тем”, залишається ще дуже багато малодосліджених або взагалі невивчених проблем історії. Зокрема, досі залишаються недослідженими цілі біографії або окремі сторінки життя багатьох діячів минулого, які своїми знаннями, працею зробили вагомий внесок у розвиток тієї чи іншої галузі науки, культури, політичної чи громадської думки тощо.

Хоча, слід відмітити, що останнім часом інтерес до такого напрямку досліджень все більше зростає. З’являються дослідження, присвячені видатним і маловідомим науковцям минулого. Це, зокрема, праці В.М.Даниленка [3], С.І.Дегтярьова [15; 16], О.П.Майдебури [6] та багатьох інших вітчизняних дослідників.

Мета даної наукової розвідки – спираючись на архівні джерела (низка яких вперше залучається до наукового обігу) та наявну літературу, висвітлити маловідомі сторінки біографій Віанора Антоновича та Адріана Антоновича Франковських.

До останнього часу постать Віанора Антоновича Франковського була невідомою для широкого загалу. Відомості з його біографії довелося збирати по крупицях, здебільшого відшукуючи їх в архівних документах [7]. На жаль, у Київському інституті науково-судової експертизи (нині – Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України (КНДІСЕ), де довгий час Віанор Антонович працював, його особова справа не збереглася (як і безліч інших документів довоєнної пори вона загинула у пожежі).

В.А.Франковський народився 1 липня 1889 р. в с.Сніжки Таращанського повіту Київської губернії, у незаможній родині. Батько – Антоній Флорович, з 8 липня 1884 р. був парафіяльним священиком церкви Святого Архістратига Михайла; мати – Зінаїда Григорівна. Щодо інших членів родини, то відомо, що у Віанора Антоновича була сестра Євгенія, яка навчалася у Київському жіночому духовному училищі, та брат Адріан (про нього докладніше мова йтиме далі) [4, арк.3зв].

Відомо, що В.А.Франковський навчався у Білоцерківській гімназії, де, згідно з атестатом зрілості, виявив відмінні поведінку, справність у відвідуванні і приготуванні уроків, виконанні письмових робіт, старанність і допитливість по всіх дисциплінах. Майже всі предмети він склав на відмінно (крім латини, за яку він отримав оцінку “добре”) і закінчив гімназію зі срібною медаллю. Після гімназії, отримавши відстрочку щодо відбуття військової повинності, 28 червня 1907 р. Віанор Антонович подав прохання на вступ до університету Св. Володимира на фізико-математичний факультет відділення природничих наук. Навчаючись тут, він отримав свідоцтво на проживання у м.Київ [4].

Серед архівних матеріалів збереглася анкета за 14 листопада 1918 р. з відомостями про сімейний стан В.А.Франковського. Він був одружений (дата одруження – 5 червня 1913 р.) із Леонідою Едуардівною, мав сина Ігоря, який народився 25 вересня 1914 р. [13, арк.20].

Професійна кар’єра Віанора Антоновича була пов’язана спочатку з Кабінетом науково-судової експертизи при прокурорі Київської судової палати, згодом – Київським (крайовим) кабінетом науково-судової експертизи, а ще пізніше – Київським інститутом науково-судової експертизи.

Ще 10 серпня 1918 р. вийшов, затверджений гетьманом Української держави П.Скоропадським та ухвалений Радою Міністрів, закон про тимчасовий порядок обслідування фальшивих монет та кредитових паперів [5]. На Київський кабінет науково-судової експертизи було покладено проведення досліджень фальшивих грошових знаків, які до цього часу проводились Експедицією заготівлі державних паперів і Монетним двором. Зважаючи на таке розширення кола діяльності Київського Кабінету, гетьманським урядом було засновано посади 4-го помічника управляючого і лаборанта. На першу посаду

був призначений М.О.Петров, а на другу, наказом від 7 жовтня 1918 р. №278 – В.А.Франковський, який після закінчення університету працював викладачем вищих жіночих курсів Жекуліної і Київського кадетського корпусу [13, арк.20; 14, арк.30-32].

Навіть з відміною гетьманських законів це розширення штату було збережене. Так, 7 вересня 1919 р. (лист №181) С.М.Потапов звернувся до прокурора Київської судової палати з поданням: *“за законом, виданим в період Гетьманства у 1918 році, ... особовий склад Кабінету був збільшений ... однією посадою Лаборанта, ... яка була заміщена згідно з наказом Прокурора Судової Палати Віанором Антоновичем Франковським, який закінчив курс Університета Св. Володимира. ... Маю честь клопотати про введення до штату Кабінету ... посади Лаборанта і про призначення на [означену посаду] ... В.А.Франковського”* [14, арк.31]. Підтвердження про повторне призначення лаборантом Франковського датоване 30 грудня 1919 р.

Згідно з наказом №2 завідуючого Кабінетом від 1 жовтня 1923 р. та наказом юридичного відділу від 30 грудня 1923 р. В.А.Франковський з 1 жовтня 1923 р. був переведений на посаду виконуючого обов'язки помічника завідуючого по секції хімічних досліджень [11, арк.5]. Незабаром, вже 17 січня 1924 р., він став завідуючим секцією хімічних та фізико-хімічних досліджень цієї установи (наказ №348 по Народному комісаріату юстиції від 18 січня 1924 р.) [10, арк.8]. Декілька разів виконував навіть обов'язки завідуючого Кабінетом [11, арк.16; 12, арк.29]. Коли Кабінет отримав статус інституту В.А.Франковський був завідувачем його секції хімічних та фізико-хімічних досліджень (з 1930 р.) [1].

Серед архівних матеріалів КНДІСЕ збереглося 2 наглядових провадження з актами дослідів за підписами В.А.Франковського: акт досліду на отрути нутрощів та порошку №216 від 28 січня 1930 р. у справі про смерть П.Ващенко Козлянського (Козельського) р-ну Чернігівської округи та акт досліду нутрощів №219 від 12 березня 1930 р. в справі про смерть О.Розумова [1]. Дані матеріали, хоча й не проливають світла на біографію Віанора Антоновича, але знайомлять з деякими аспектами його професійної діяльності.

На жаль, біографія В.А.Франковського містить багато *“білих плям”*, які ще треба дослідити. Зокрема, поки що не вдається прослідкувати його подальшу професійну діяльність, залишаються невідомими дата й обставини його смерті.

Щодо Адріана Антоновича Франковського, то його життя також належить до числа маловивчених, хоча сам він залишив як перекладач слід в історії більш помітний, ніж Віанор Антонович. Про їхній родинний зв'язок стало відомо випадково. У результаті роботи з архівними документами виявилось, що під час навчання Віанора його батько одночасно сплачував кошти за навчання у Петербурзькому університеті іншого сина, Адріана. А у справі В.А.Франковського випадково збереглося також *“Свидетельство о явке к исполнению воинской повинности (временное)”* на ім'я Франковського Адріана Антоновича, сина священика [4, арк.30].

Адріан Антонович народився у 1888 р. в містечку Лобачів Київської губернії. Таким чином, деякі відомості щодо місця народження Віанора та Адріана Франковських не співпадають. Але вищезазначені відомості дозволяють зробити припущення, що співробітник Київського інституту науково-судової експертизи Віанор Антонович Франковський і відомий перекладач Адріан Антонович Франковський ймовірно були рідними братами.

Відомо також, що А.А.Франковський у 1911 р. закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету. Потім викладав у середніх навчальних закладах й у Петербурзькому учительському інституті, реорганізованому у 1918 р. на 2-й Педагогічний інститут. Відомий своїми перекладами Дж.Свіфта, Г.Філдінга, Л.Стерна, Д.Дефо, Д.Дідро, Р.Роллана, Андре Жида, М.Пруста. З 1924 р. він стає професійним

літератором. Наприкінці 1920-х років вийшла перша частина епопеї М.Пруста “У пошуках втраченого часу” у перекладі А.А.Франковського. Повністю епопея була видана вже у 1930-х роках також за його участю як перекладача та редактора.

Про Адріана Антоновича залишили свої спогади деякі сучасники, де відображені їхні враження від професійного рівня перекладача, містяться маловідомі сторінки його біографії. Так, на думку перекладачки А.Єстратової, він “був одним з чудових майстрів радянського художнього перекладу і глибоким знавцем англійської культури. Його переклади “Тристрама Шенді” і “Сентиментальної подорожі” представляють собою справжній подвиг наукового дослідження і художнього відтворення оригіналу”. Ще один колега А.А.Франковського, перекладач О.В.Федоров, згадував, що у Адріана Антоновича не було сім’ї, а сам він був людиною захопленою своєю працею, хоча при цьому відлюдним не був; любив спілкування, хоча справляв враження особи похмурої [8].

Помер А.А.Франковський від голоду в Ленінграді, 3 (за іншою версією 13-го) лютого 1942 р. Болдирев написав про його останні дні у щоденниковому записі за 12 лютого 1942 р. “Коли пішов він <Франковський> - невідомо, відомо лише, що близько 12 години в ніч з 31- го на 1-е лютого він йшов по Ливарному на кут Кірочной і відчув такий занепад сил, що змушений був відмовитися від думки дійти додому. Він звернув на Кірочну, щоб шукати притулку у Енгельгартів (будинок Анненишале)... Там він і помер 3-го вранці” [2, с.56-57]. Про смерть А.А.Франковського у блокадному Ленінграді зазначає і В.Бахтін у своїй роботі “Ленінградські письменники-фронтовики” (Л., 1985) (що правда, не вказуючи точну дату смерті) [9].

В цілому, слід зазначити, що не зважаючи на нові факти з життя Віанора та Адріана Франковських, виявлені у різних архівосховищах України, залишається дуже багато “білих плям” у біографіях цих діячів. Їхнє особисте життя і професійна діяльність потребують ще великої уваги дослідників із залученням нових джерел.

1. Архів Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, оп.1, спр.1.

2. Болдырев А.В. Осадная Запись: Блокадный дневник / Подгот. к печ. В.С.Гарбузова, И.М.Стеблин-Каменский. – СПб.: Европейский Дом, 1998. – 144 с.

3. Даниленко В. Володимир Вернадський: віхи життя і творчості / В.Даниленко. – Київ-Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2014. – 298 с.

4. Державний архів м.Київ, ф.16, оп.464, спр.11005, 30 арк.

5. Державний вiстник. – №35. – 1918. – 15 серпня.

6. Майдебура О.П. Бурксер Є.С. – перший дослідник природної радіоактивності в Україні / О.П.Майдебура // Сумський історико-архівний журнал. – №XX. – 2014. – С.53-58.

7. Славетні сторінки історії: до 100-літнього ювілею КНДІСЕ / О.Г.Рувін, Т.Д.Голікова, В.В.Федчишина. – К., 2013. – 288 с.

8. Федоров А.В. О переводчике / А.В.Федоров. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://az.lib.ru/f/frankowskij_a_a/text_0160.shtml.

9. Франковский Адриан Антонович: биографическая справка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://az.lib.ru/f/frankowskij_a_a/text_0160.shtml; http://rusbook.com.ua/russian_classic/frankovskiy_aa/frankovskiy_a_a_biograficheskaya_spravka.15089.

10. Центральний державний архів вищих органів влади (далі – ЦДАВО), ф.8, оп.2, спр.1457, 156 арк.

11. ЦДАВО, ф.8, оп.8, спр.233, 37 арк.

12. ЦДАВО, ф.8, оп.9, спр.409, 167 арк.

13. ЦДАВО, ф.2207, оп.1, спр.2134, 128 арк.

14. Центральний державний історичний архів України у м.Київ, ф.317, оп.2, спр.84, 47 арк.

15. Degtyarev S.I. Varadinov Nikolay Vasilevich – Representative of ‘Enlightened Bureaucracy’: Bureaucrat’s Biography / Sergey I. Degtyarev // Русская старина. – №1(9). – 2014. – С.4-10.

16. Degtyarev S.I. Teaching officials of Volynsky (Kremenetsky) Lyceum: V.G.Besser, A.I.Maevsky, F.I.Mekhovich / Sergey I. Degtyarev // Журнал Министерства народного просвещения. – 2014. – №1. – С.5-11.

References

1. Arkhiv Kyivivs'koho naukovo-doslidnoho instytutu sudovykh ekspertyz Ministerstva yustytysi Ukrainy, op.1, spr.1.
2. Boldyrev A. V. Osadnaya Zapis': Blokadnyy dnevnik / Podgot. k pech. V.S. Garbuzova, I.M. Steblin-Kamenskiy. SPb.: Evropeyskiy Dom, 1998. – S.56-57.
3. Danylenko V. Volodymyr Vernads'kyi: vikhy zhyttya i tvorchosti / V.Danylenko. – Kyiv-Vinnytsya: TOV «Nilan-LTD», 2014. – 298 s.
4. Derzhavnyy arkhiv m.Kyyiv, f.16, op.464, spr.11005, 30 ark.
5. Derzhavnyy vistnyk. – #35. – 1918. – 15 serpnya.
6. Maydebura O.P. Burkser Ye.S. – pershyy doslidnyk pryrodnoyi radioaktyvnosti v Ukraini / O.P.Maydebura // Sums'kyi istoryko-arkhivnyy zhurnal. – №XX. – 2014. – S.53-58.
7. Slavetni storinky istoriyi: do 100-litn'oho yuvileyu KNDISE / O.H.Ruvin, T.D.Holikova, V.V.Fedchyshyna. – K., 2013. – 288 s.
8. Fedorov A. V. O perevodchike / A. V. Fedorov. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://az.lib.ru/f/frankovskij_a_a/text_0160.shtml.
9. Frankovskiy Adrian Antonovich: biograficheskaya spravka. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://az.lib.ru/f/frankovskij_a_a/text_0160.shtml; http://rusbook.com.ua/russian_classic/frankovskiy_aa/frankovskiy_a_a_biograficheskaya_spravka.15089.
10. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchykh orhaniv vlady (dali – TsDAVO), f.8, op.2, spr.1457, 156 ark.
11. TsDAVO, f.8, op.8, spr.233, 37 ark.
12. TsDAVO, f.8, op.9, spr.409, 167 ark.
13. TsDAVO, f.2207, op.1, spr.2134, 128 ark.
14. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrainy u m.Kyyiv, f.317, op.2, spr.84, 47 ark.
15. Degtyarev S.I. Varadinov Nikolay Vasilevich – Representative of 'Enlightened Bureaucracy': Bureaucrat's Biography / Sergey I. Degtyarev // Russkaya starina. – №1(9). – 2014. – S.4-10.
16. Degtyarev S.I. Teaching officials of Volynsky (Kremenetsky) Lyceum: V.G.Besser, A.I.Maevsky, F.I.Mekhovich / Sergey I. Degtyarev // Zhurnal Ministerstva narodnogo prosveshcheniya. – 2014. – №1. – S.5-11.

Отримано 29.11.2014